

Jiddisch?

Hur många gånger har man inte som hobby-jiddischist hört:

- Läser Du jiddisch, men det är ju ett dött språk!

Och alla gojiska... förlåt... icke-judiska jiddischstuderande känner säkert igen det här:

- Jag läser lite jiddisch på lediga stunder...

- Vaddå... skall Du bli jude, eller...?

Hur ofta tillfrågas en som läser kinesiska på nåt studieförbund om han/hon skall bli kines. Jag bara frågar.

Det finns fördomar om språk. Danska e grötigt och tyska ett språk för furirer. Jag vet inte om gojim... förlåt... icke-judar... har fördomar om jiddisch, men här e en som man träffar på bland jidn:

- Jiddisch? Det är ju bara ett slags sämre tyska!

Man kan ju bara stilla undra, om de menar att svenska och en del andra små, germanska språk också bara e dålig tyska.

Ja, det är lite problematiskt att läsa jiddisch. Ibland finner man ju inte vad man söker i böckerna och då måste man fråga nån modersmålstalande. Och oftast får man svaret:

- Ja, Du vet, på jiddisch finns det ingen grammatik. Så... man kan säga lite hur som helst.

Ett annat problem med att syssla med jiddisch är det som vi kan kalla "kom-inte-hit-och-spela-Allan-problematiken". Låt mig förklara!

Antag, att nån går in på en bar i nån del av världen och på det lokala språket kan säga: "En kall pilsner och en korv, tack!". Genast e han omgiven av infödda, som är jätteimpade av att denne främling kan "tala" deras språk. De dunkar honom i ryggen, vill bjuda på en öl till, eventuellt också ytterliggare en korv och när de märker, att hans språkkunskaper är uttömda, bemödar de sig om att "tala" med honom på diverse hand- och teckenspråk.

Samma scen, men med jiddischka förtecken: Man sitter med nån som man vet talar jiddisch, dristar sig att säga nåt... vad får man till svar? Ryggdunkande? Pilsner? Nix! Utan ett "så där säger man inte! Så sa vi aldrig hemma i Szczebrzeszyn".

Jiddisch är ett fantastiskt språk. Det förstår man, när man talar med dem som har det som modersmål, för hur ofta har man inte hört:

- Jiddisch kan man inte översätta till nåt annat språk. Då går den riktiga känslan bort...

Kan man översätta överhuvudtaget? Skulle det vara svårare att översätta från jiddisch till nåt annat germanskt språk än att föra över Joyces "Finnegan's wake" till japanska? (Boken är omöjlig att förstå redan i original, eftersom Joyce skrev den på anglicerade former av 10 - 12 språk! Men, den finns på japanska.)

Snacket att man inte kan översätta från jiddisch e lätt högfärdigt och jag känner att jag som svensk (med tveksam judisk status) måste ge igen med: De som läser "דאָס רײַטע צימער" fattar inte ett smack av vad Strindberg egentligen menar.

Ja, det finns mycket att säga om jiddisch. Exempelvis:

att ungefär två miljoner människor i världen talar språket, att under en tredjedel av den judiska historien hade två tredjedelar av världens judar det som modersmål, att det före kriget var världens tredje, största germanska språk, att standarden för grammatik, ortografi etc. lades av Yidisher Visnshaftlecher Institut i Vilnius på 30-talet, att 0,98 procent av Nobelprisen i litteratur har tilldelats jiddischskrivande författare samt att det i svenskan finns åtminstone ett ord med rötter i jiddisch: *bagel*.

Sedan år 2000 är jiddisch ett av Sveriges minoritets-språk. Det innebär inte, att vi kan hävda, att polisen skall presentera böteslappen för fortkörning på jiddisch nästa gång. (Det tricket går emellertid bra i Irland; dvs om man kräver boten på gaeliska.) Men, det innebär, att vi skall vara stolta över att vi har ett eget språk och dessutom tacksamma över att detta språk tilldelats status som nationellt minoritetsspråk. Och vi får inte glömma; enbart genom jiddisch kan vi komma nära den månghundraårade europeiska judenhet som försvann i Förintelsen.

Det är därför vår församling i år har erhållit 40 000 kr. från Kulturrådet för att främja jiddischundervisning bland unga.